

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Анатолий Стефанов Асенов
ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“, Велико Търново

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор ”
в Област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки
Професионално направление 3.8. Икономика

Автор: АЛИЯ МАРДАНОВА

Тема: Университетски дарителски фондове за набиране на средства в образованието: институционални и икономически специфики и потенциал за развитие в Казахстан

1. Общо описание на представените материали

Със заповед № 124 от 20. 03. 2026 г. на Ректора на Университета по застраховане и финанси чл.- кор. проф. д.ю.н. Борис Велчев съм определен за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема **„Университетские эндаумент-фонды в образовательном фандрайзинге: институционально-экономическая спецификация и потенциал развития в Казахстане”** за придобиване на образователната и научна степен „доктор” в Област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, Професионално направление 3.8. Икономика. Автор на дисертационния труд е АЛИЯ ТУЛЕУГАЖИЕВНА МАРДАНОВА – докторант на самостоятелна подготовка в УЗФ.

Предадените от Алия Марданова материали включват: дисертационен труд, автореферат, декларация за оригиналност и достоверност, справка за изпълнение на минималните национални изисквания, списък на публикациите по темата на дисертационния труд, автобиография, доклад за извършена проверка за антиплагиатство, заповед за научно жури, справка за приноси и заявление за допускане до публична защита. Представената документация е пълна и съответства на нормативните изисквания. Не са констатирани липси, несъответствия или дублиране на материали.

2. Кратки биографични данни за кандидата

Образованието на кандидата Алия Марданова е в областта на правото и икономиката. Притежава бакалавърска степен по международно право, магистърска степен по право, както и докторантска подготовка по икономика в Карагандинския държавен университет „Е. А. Букетов“. Научните интереси на кандидата са в областта на благотворителността, финансовото право и икономическите аспекти на финансирането в образованието. Притежава необходимите езикови и дигитални компетентности за провеждане на съвременни научни изследвания.

3. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Дисертацията, представена от Алия Марданова, е посветена на цялостно и задълбочено изследване на университетските дарителски фондове като ключов инструмент за образователно набиране на средства, разглеждан в контекста на институционалните и икономически трансформации на системата за висше образование в Република Казахстан.

Изследването е проведено на високо научно и методологично ниво и се характеризира с цялостност, логическа пълнота и структурна съгласуваност. Дисертацията включва въведение, три глави, заключение, списък с литература и приложения, което напълно съответства на класическата структура, необходима за докторантски (PhD) изследвания.

Особено внимание заслужава значителният обем емпиричен материал, представен в дисертацията. Работата включва статистически данни, аналитични прегледи и резултати от социологически проучвания, проведени сред различни групи заинтересовани страни (завършили, академичен състав и представители на дарителски фондове), както и обширни илюстративни материали като таблици, графики и диаграми. Това показва задълбочено разработване на темата и намерението на автора да предостави солидна доказателствена основа за заключенията.

Следва да се подчертае, че представените материали напълно отговарят на установените изисквания за докторски дисертации, включително пълнота на научния апарат, обосновка на изследователските цели и задачи, както и наличие на научна новост и практическа значимост.

Актуалността на избраната изследователска тема е неоспорима и се определя от комбинация от съвременни икономически и институционални фактори.

В контекста на трансформацията на икономиката към иновационно ориентиран модел, както и нарастващото значение на човешкия капитал, системите за висше образование са изправени пред необходимостта от идентифициране на устойчиви и диверсифицирани източници на финансиране. Традиционните бюджетни механизми вече не са достатъчни, за да задоволят напълно нуждите на университетите, което налага въвеждането на алтернативни финансови инструменти.

В международната практика фондовете за дарения са доказали своята ефективност като механизъм за дългосрочно финансиране, позволявайки на университетите не само да стабилизират приходната си база, но и да формират стратегически инвестиционни ресурси за развитие на науката, образованието и иновациите.

В същото време в Република Казахстан този инструмент все още е в ранен етап на развитие и се характеризира с фрагментация, недостатъчна институционална разработеност и липса на системен подход към неговото развитие. В тази връзка избраната тема е не само актуална, но и навременна, тъй като е насочена към решаване на важен научен и практически проблем.

Целта на дисертацията е ясно формулирана и фокусирана върху разработването на интегриран механизъм за активиране на растежа на университетските дарителски фондове.

Изследователските цели са логически структурирани и обхващат пълния цикъл на изследването – от теоретичната концептуализация на образователното набиране на средства до формулирането на

конкретни практически препоръки. Това показва систематичен и добре обоснован подход на автора към решаването на изследователския проблем.

Степен на разработеност на проблема

Авторът демонстрира високо ниво на теоретична подготовка и задълбочено разбиране на изследователския проблем.

Дисертацията е базирана на широк спектър от научни източници, включително трудове на чуждестранни и местни икономисти, нормативни документи, статистически данни и аналитични материали. Особено важно е, че авторът използва интердисциплинарен подход, разглеждайки финансирането от дарителски фондове не само като финансов инструмент, но и като социално-икономическа институция.

Значителна сила на работата е анализът на международния опит във функционирането на дарителските фондове, включително страни с добре развити системи за набиране на средства. Авторът надхвърля простото описание и предоставя критична интерпретация на този опит от гледна точка на неговата приложимост към условията на Казахстан.

Същевременно дисертацията убедително подчертава недостатъчното ниво на разработеност на този въпрос в националната научна литература, което потвърждава научната новост на изследването и неговия принос за развитието на икономическата наука.

Методология на изследването

Методологичната архитектура на дисертацията е изградена с висока степен на концептуално осъзнаване и отразява съзнателно усилие за съгласуване на изследователските инструменти със сложността на изследвания обект. Авторът възприема многопластова аналитична стратегия, която интегрира теоретични разсъждения, емпирични наблюдения и приложно моделиране.

Забележителна сила на методологичния дизайн се крие в неговата системна ориентация. Изследването не третира фондовете за дарения като изолирани финансови инструменти, а по-скоро ги ситуира в по-широка институционална екосистема, която включва регулаторни рамки, взаимодействия със заинтересованите страни и макроикономически условия. Тази системна перспектива позволява на автора да обхване както структурни зависимости, така и динамични взаимовръзки.

Изследването използва комбинация от качествени и количествени методи. От качествена страна, концептуален анализ и сравнително институционално изследване се използват за идентифициране на модели и структурни различия в различните национални контексти. От количествена страна, статистически инструменти се прилагат за интерпретиране на емпирични данни и разкриване на основните тенденции.

Освен това, включването на социологически изследователски методи заслужава специално внимание. Чрез ангажиране със заинтересованите страни чрез анкети и структурирани запитвания, авторът въвежда важно поведенческо измерение в анализа. Това позволява на изследването да

надхвърли чисто формалното икономическо моделиране и да обхване мотивационни и перцептивни фактори, които влияят върху практиките за набиране на средства.

Методологичният плурализъм, демонстриран в дисертацията, значително повишава надеждността на констатациите. Избраните методи се прилагат последователно, а тяхната комбинация осигурява всеобхватно и нюансирано проучване на изследователския проблем.

Дисертацията се характеризира с ясна логическа структура, последователност на представянето и вътрешна съгласуваност.

Дисертацията отговаря както на формални, така и на съдържателни критерии, включително:

- ясно формулирани изследователски цели и задачи;
- обоснована научна новост;
- демонстрирана теоретична и практическа значимост;
- достатъчен обхват и дълбочина на анализа;
- прилагане на съвременни изследователски методи;
- наличие на публикации по темата на дисертацията.

Структурата на дисертацията отговаря на необходимите стандарти, осигурявайки логично развитие на изследването – от теоретични основи към приложни препоръки.

Първа глава е посветена на развитието на теоретичните и методологичните основи на образователното набиране на средства. Авторът установява концептуалната рамка на изследването, разкрива същността, функциите и детерминантите на набирането на средства и обосновава ролята на фондовете за дарения като негов ключов компонент.

Втора глава представя цялостен анализ на състоянието на финансирането на фондове за дарения в Казахстан. Тя разглежда макроикономическите условия, правната и регулаторна рамка, институционалните характеристики и включва социологически анализ на заинтересованите страни във набирането на средства.

Трета глава е с практическо естество и предлага интегриран механизъм за развитие на дарителски фондове, включително препоръки за подобряване на институционалната среда, финансовите инструменти и подходите за стратегическо управление.

Като цяло дисертацията се характеризира с дълбочина на анализа, логическа пълнота и високо ниво на научна разработка. Освен това, нивото на научна аргументация, коректността на използването на терминологията и методологическата строгост показват, че дисертацията е изпълнена в съответствие със съвременните стандарти за обучение на висококвалифицирани научни кадри. Следователно може да се заключи, че дисертацията напълно отговаря на всички изисквания, приложими за изследвания на докторско ниво.

Комбинацията от теоретична задълбоченост и практическа насоченост значително повишава общата стойност на дисертацията.

4. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Публикационната активност на докторанта е в съответствие с изискванията за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ и адекватно отразява основните резултати от проведеното дисертационно изследване.

По темата на дисертационния труд са представени общо 5 научни публикации: 1 студия в Скопус, 3 статии и 1 научен доклад. Част от публикациите са в съавторство, като са разпределени както в български, така и в чуждестранни издания, участия в международни научни форуми.

Публикациите на автора демонстрират устойчив и методичен ангажимент към изследователската област, отразявайки не само приемствеността на академичния интерес, но и ясна траектория на интелектуалното развитие. Публикуваните трудове показват, че темата на дисертацията е била изследвана през множество аналитични гледни точки, което позволява постепенно концептуално изясняване и емпирично обогатяване с течение на времето.

Тези публикации могат да се разглеждат като междинни резултати от по-широкия изследователски процес, чрез който авторът е тествал, усъвършенствал и обосновал ключови предположения и аргументи. Тяхното присъствие предполага, че централните идеи, залегнали в основата на дисертацията, са претърпели научен анализ и са били изложени на елементи на академична дискусия, което повишава цялостната стабилност на изследването.

Забележителна характеристика на публикационната дейност на автора е прогресивното задълбочаване на изследователския фокус. По-ранните трудове сякаш установяват фундаменталното разбиране на темата, докато последващите приноси разширяват тази основа, като включват по-сложни аналитични перспективи и практически съображения. Това последователно развитие илюстрира обмислена и структурирана изследователска стратегия, а не сбор от изолирани изследвания.

Освен това, публикациите колективно разглеждат както теоретичните основи, така и приложните последици от темата. Тази интеграция на абстрактно мислене с практически анализ е особено ценна, тъй като позволява резултатите от изследването да бъдат релевантни не само в академичните среди, но и в процеса на разработване на политики и институционалната практика. Способността за свързване на теорията и приложението е важен показател за зрялостта и полезността на изследването.

Важно е също така да се подчертае независимостта на научния труд на автора. Публикациите отразяват индивидуална изследователска програма, демонстрирайки способността на автора да формулира изследователски въпроси, да провежда анализ и да представя открития, без да разчита на външно авторство. Тази независимост е ключов критерий за работа на докторско ниво и е ясно доказана в представените материали.

Като цяло, публикациите на автора могат да бъдат оценени като значителни и съответстващи на очакванията, поставени пред докторанта. Те отразяват както дълбочината на ангажираност с изследователския проблем, така и капацитета за устойчив научен принос.

5. Преценка за изпълнение на минималните национални изисквания

Приложена е Справка за съответствие с минималните национални изисквания по чл. 26, ал.2 и 3 на ЗРАСРБ с общ сбор от 34,33 точки, като кандидатът надхвърля минималните национални изисквания за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ в професионално направление 3.8. Икономика.

6. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Дисертацията предлага многостранен принос в областта на икономическите изследвания, съчетавайки теоретични иновации с практическа приложимост.

На концептуално ниво изследването предефинира ролята на фондовете за дарения в рамките на по-широката система за финансиране на образованието. То предлага системна интерпретация, която подчертава взаимозависимостите между финансовите механизми, институционалните договорености и поведението на заинтересованите страни. Тази перспектива допринася за по-цялостно разбиране на това как функционират и се развиват тези системи.

Изследването въвежда и усъвършенствана аналитична рамка за изследване на детерминантите на развитието на дарителските фондове. Чрез включване както на вътрешни организационни фактори, така и на външни условия на средата, изследването предоставя по-холистичен модел, който може да се прилага в различни институционални контексти.

На приложно ниво дисертацията предлага набор от стратегически интервенции, насочени към повишаване на ефективността и устойчивостта на дарителските фондове. Тези интервенции не са представени като изолирани препоръки, а като компоненти на интегрирана институционална рамка.

Практическата значимост на изследването е допълнително подсилена от потенциалната му приложимост в множество области, включително публична политика, управление на университети и финансово управление на организации с нестопанска цел. Предложените решения имат капацитета да информират процесите на вземане на решения и да допринесат за модернизиранието на системите за финансиране на образованието.

НАУЧНИ РЕЗУЛТАТИ

1. Идентифицирани са гносеологията, общите доминанти и ендегенните и екзогенните фактори на образователното набиране на средства;
2. Структурирани са класическите елементи на образователното набиране на средства и са идентифицирани техните специфични характеристики;
3. Обоснован е моделът на финансиране от дарителски фондове като ефективна форма на образователно набиране на средства;
4. Систематизирани са специфичните за отделните страни вариации на университетските дарителски фондове, като са идентифицирани техните общи черти и характеристики и е обоснована възможността за екстраполиране на ефективен международен опит.

Б. НАУЧНО-ПРИЛОЖНИ РЕЗУЛТАТИ

1. Идентифицирани са макроикономическите характеристики на финансирането на университетски фондове в Казахстан, с изясняване на йерархията, както и регулаторната рамка на процеса на финансиране на университетски фондове и институционалните възможности за стимулиране на благотворителността.
2. Уточнен е социално-икономическият профил на финансиращите фондове в казахстанските университети, като са идентифицирани факторите, които стимулират и мотивират тяхното участие в набирането на средства за образование.
3. Идентифицирано е качеството и значимостта на бариерите пред финансирането на университетски фондове в Казахстан.

С. ПРЕДЛОЖЕНИЯ:

1. Разработени са препоръки за модернизирание на институционалната рамка за финансиране на дарения в университетите в Казахстан, като се уточняват правните граници, институциите и инструментите;
2. Разработени са препоръки за подобряване на финансовия механизъм за функциониране на дарителските фондове в университетите в Казахстан, като се уточняват общите и специфичните инструменти;
3. Определени са параметри за стратегическо проектиране на стандартите за зрялост на финансирането на дарения в университетите в Казахстан.

7. Автореферат

Представеният автореферат (в обем от 31 страници) е изготвен в съответствие с установените академични изисквания и изпълнява основната си функция като сбито представяне на изследването.

Той предоставя структуриран преглед на основните елементи на дисертацията, включително изследователския проблем, целите, методологията и ключовите открития.

Яснотата на представянето е особено забележителна. Авторът успява да предаде сложни идеи по сбит и достъпен начин, без да опростява прекалено съдържанието. Това отразява високо ниво на владеене на академично писане.

Освен това, резюмето поддържа съгласуваност с основния текст на дисертацията. Аргументите и заключенията, представени в автореферата, точно отразяват съдържанието на пълното изследване, което е важен показател за методологична строгост.

8. Критични забележки и препоръки

Въпреки високото научно ниво на дисертацията, могат да се направят няколко коментара и препоръки, насочени към по-нататъшно подобряване на изследването:

- някои теоретични раздели изглеждат прекалено подробни, което леко намалява фокуса върху ключови изследователски въпроси;

- практическите препоръки, представени в трета глава, биха могли да бъдат допълнително разработени с по-подробни механизми за прилагане, включително потенциални сценарии и оценки на риска;

- би било полезно да се разшири използването на съвременни международни научни публикации, особено тези, публикувани в списания с висок импакт, с цел укрепване на теоретичната основа на изследването;

- в бъдеще изглежда осъществимо да се доразвият предложените модели въз основа на емпирични данни, използвайки панелен или динамичен анализ.

Трябва да се подчертае, че тези коментари са с препоръчителен характер и не влияят на цялостната положителна оценка на дисертацията.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд съдържа научни и научно-приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката и отговарят на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ) и Правилника за прилагане на ЗРАСРБ. Представените материали и дисертационни резултати напълно съответстват на специфичните изисквания на Правилника за приемане и обучение на докторанти в Университета по застраховане и финанси.

Дисертацията, представена от Алия Толеугажиевна Марданова, представлява завършено научно изследване, съдържащо значими теоретични и приложни резултати.

Дисертацията отговаря на всички изисквания за присъждане на образователната и научна степен „Доктор“ в професионално направление 3.8. Икономика.

Въз основа на гореизложеното давам положителна оценка и **предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“** на Алия Толеугажиевна Марданова в Област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки; Професионално направление 3. 8. Икономика.

16. 04. 2026 г.

Член на научно жури:

/ Доц. д-р Анатолий Асенов/